

Pogátsa Zoltán

A közgazdaságtan megújítása

A 2008-as gazdasági világválságot követően a brit királynő feltette a kellemetlen kérdést a tiszteletére összesereglett, részben Nobel-díjas vezető közgazdászoknak: hogy lehet, hogy ennyi okos tudós nem volt képes megjósolni a közelgő krízist? A lesütött szemű közgazdászok többsége odáig már eljutott, hogy beismerje: a szakma tartalmi értelemben válságban van. A főáramú közgazdaságtani paradigma a gazdasági és társadalmi valóság értelmezése, előrejelzése és menedzselése szempontjából inadekváttá vált.

Több mint egy évtized és egy újabb válság után adódik a kérdés, hogy milyen utat tett meg a közgazdaságtan azóta. Sikerült-e növelni a közgazdaságtan relevanciáját a társadalmi valóság szempontjából? Plurálisabb lett-e, kínál-e egymással versengő paradigmákat, modelleket a többi tudományághoz hasonlóan? Képes-e olyan tudományos alapokat nyújtani, amelyek lehetővé teszik a hosszabb távon is fenntartható, morálisan indokolható gazdaságpolitikát? Tud-e megoldást kínálni olyan kihívásokra, mint a klímaválság, a brutális globális és nemzetállamon belüli egyenlőtlenségek, illetve a fokozódó adósságválság? Ezekre a kérdésekre kerestük a választ négy tanulmányban.

A közgazdaságtudomány pluralitásáról és 2008 utáni újragondolásáról szóló átfogó első tanulmány (Pogátsa Zoltán) ismerteti a főáramú neoklasszikus iskola válságát, illetve az irányzaton belüli reformjavaslatokat. Ezután számba veszi a különböző heterodox irányzatokat (posztkeynesiánus, minskyánus, modern monetáris elmélet, intézményi, marxianus, nemnövekedés, behaviorista), illetve azt, hogy ezek az elmúlt időszakban milyen javaslatokat tettek a releváns közgazdaságtan megteremtésére. A tanulmány konklúziója, hogy bár valóban létezik pluralitás, mégpedig jelentős előrelépésekkel, ám a hegemón főáram továbbra is csak korlátozott mértékben engedett teret ezeknek az alternatív gondolatoknak.

A második tanulmány (Antal Miklós) azt a nyilvánvaló kérdést járja körül, hogy képes és hajlandó-e a közgazdaságtudomány kezelni azt a kihívást, amely a véges erőforrású világunk és a végtelen, sőt exponenciálisan gyorsuló növekedés jelenlegi logikája között feszül. A tanulmány a téma kifejtése után azt vizsgálja, hogy mennyiben volt képes ezt a kérdést a tudományosság kezelni. Antal arra a következtetésre jut, hogy a probléma feldolgozása a főáramon kívül történik, a főáramot sajnálatos módon nem érintette meg. Az idő szorításának tükrében ez nagyon aggasztó fejlemény.

A fejlődés-gazdaságtanra fókuszáló harmadik tanulmány (Sőreg Krisztina) bemutatja, hogy a különböző iskolák gazdasági fejlődésről szóló elméletei nem közeledtek egymáshoz, hanem párhuzamos valóságokként állnak egymás mellett. Míg a világgazdaság alapvető jellemzője az alig cserélődő hierarchikus függőségek rendszere, továbbra is fennmaradnak iskolák, melyek a fejlődést, illetve annak elmaradását kizárólag az adott gazdaság saját teljesítményének tudják be. Mindez egy olyan korban, amikor már világossá és szinte közhelyszerűvé vált a fejlődés és a gazdasági növekedés közti különbség, és megfogalmazódott a nemnövekedés igénye is. A szerző labirintusként írja le a különböző iskolák párhuzamos továbbélését, amely nem sok támpontot nyújt a gazdaságpolitikai döntéshozatal számára.

A záró tanulmány (Róna Péter) magasabb absztrakciós szintre emeli az elemzést: a közgazdaság-tudomány alapvető ontológiai beágyazottságának kérdését feszegeti. Megkérdőjelezi a főáramú közgazdaságtan azon autonarratíváját, amely szerint a természettudományokhoz hasonlatos lenne, illetve a létező valóság objektív leírását adná. A szerző szerint ugyanis míg a természettudományok tárgya a nyersen létező anyag, addig a közgazdaságtudomány tárgya társadalmi konstrukció, mely óhatatlanul ontológiai keretbe ágyazódik: intencionalitása van, és morális kérdéseket vet fel. A főáramú közgazdaságtan episztemológiája olyan helyettesítő valóságot hoz létre, amely mindezt figyelmen kívül hagyja, ezért nem tud tényleges tudományosságként működni.